ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Рисолати Раҷабалӣ дар мавзуи: «Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ дар низоми ҳуқуқу озодиҳои конститутсионии инсон ва шаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.2 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ (ш. Душанбе, 2026 – 38 саҳ.)

Аз мазмуни автореферат бармеояд, ки таҳқиқоти диссертатсионии Рисолати Раҷабалӣ ба яке аз масъалаҳои муҳимми ҳуқуқи конститутсионӣ: ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд ба таъминоти иҷтимоӣ бахшида шудааст. Автореферат натиҷаҳои асосии кори илмиро ба таври мураттаб инъикос намуда, имкон медиҳад, ки самти таҳқиқ, мақсад ва вазифаҳо, навгонии илмӣ, аҳаммияти назариявию амалӣ ва хулосаҳои асосии муаллиф ба таври равшан муайян карда шаванд.

Дар автореферат масъалаи ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ дар доираи васеи муносибатҳои конститутсионӣ таҳлил гардидааст. Диссертант онро танҳо ҳамчун яке аз шаклҳои дастгирии иҷтимоӣ баррасӣ накарда, балки бо мақоми ҳуқуқии шахс, вазифаҳои давлати иҷтимоӣ, кафолатҳои ҳуқуқҳои инсон ва механизмҳои амалисозии сиёсати иҷтимоӣ пайваст менамояд. Чунин тарзи таҳлил нишон медиҳад, ки мавзуи интихобшуда дорои хусусияти комплексӣ буда, ҷанбаҳои назариявӣ, ҳуқуқӣ ва амалиро дар бар мегирад.

Мазмуни автореферат гувоҳӣ медиҳад, ки муаллиф ба масъалаҳои асосии таҳқиқ, аз ҷумла моҳияти давлати иҷтимоӣ, ҷойгоҳи ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ дар низоми ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, танзими ҳуқуқии он, кафолатҳо ва роҳҳои ҳимояи ин ҳуқуқ таваҷҷуҳи зарурӣ додааст. Ба ин тартиб, автореферат тасаввуроти умумӣ ва кофӣ дар бораи мазмун ва натиҷаҳои диссертатсия фароҳам меорад.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқот аз он бармеояд, ки дар шароити муосир мазмуни иҷтимоии давлатдорӣ бештар тавассути он муайян мегардад, ки то кадом андоза шаҳрванд дар ҳолатҳои ниёзмандӣ аз дастгирии воқеӣ ва ҳуқуқан кафолатёфта бархӯрдор мебошад. Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ ба гурӯҳи он ҳуқуқҳое дохил мешавад, ки аҳаммияти онҳо танҳо дар сатҳи эълони конститутсионӣ маҳдуд намегардад. Ин ҳуқуқ дар ҳаёти амалӣ, махсусан ҳангоми пиронсолӣ, беморӣ, маъюбӣ, аз даст додани қобилияти меҳнат, талафи саробон ва дигар ҳолатҳои душвори зиндагӣ, аҳаммияти бевосита пайдо мекунад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи таъмини ҳуқуқҳои иҷтимоӣ бо самтҳои асосии сиёсати давлатӣ, аз ҷумла баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолӣ, дастгирии гурӯҳҳои осебпазир, рушди низоми хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва тақвияти кафолатҳои иҷтимоии шаҳрвандон алоқаманд мебошад. Бо ин сабаб, таҳқиқи ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ на танҳо барои илми ҳуқуқи конститутсионӣ, балки барои амалияи идоракунии давлатӣ ва ҳуқуқтатбиққунӣ низ аҳаммияти муҳим дорад.

Мавзуи мазкур аз он ҷиҳат низ муҳим аст, ки байни эътирофи ҳуқуқ дар қонун ва татбиқи воқеии он ҳамеша робитаи мустақим вуҷуд дорад. Агар тартиби муроҷиат, таъини пардохтҳо, пешниҳоди хизматрасониҳо ва шикоят аз қарорҳои мақомоти ваколатдор равшан ва дастрас набошад, ҳуқуқи эълоншуда наметавонад ба таври пурра амалӣ гардад. Аз ин рӯ, омӯзиши механизмҳои татбиқ, расмиёти маъмурӣ ва роҳҳои ҳимояи ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ барои муайян намудани самаранокии кафолатҳои конститутсионӣ зарур мебошад.

Аҳаммияти таҳқиқот ҳамчунин бо он асоснок мегардад, ки соҳаи таъминоти иҷтимоӣ дорои хусусияти мураккаб ва бисёрқабата мебошад. Дар он меъёрҳои конститутсионӣ, қонунгузории соҳавӣ, санадҳои байналмилалӣ, фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ бо ҳам алоқамананд. Маҳз ҳамин хусусият зарурати таҳлили илмии мафҳумҳо, принсипҳо, кафолатҳо ва роҳҳои ҳимояи ҳуқуқи мазкурро ба миён меорад.

Дар ин самт, масъалаҳои фарқгузории мафҳумҳои «ҳимояи иҷтимоӣ» ва «таъминоти иҷтимоӣ», баланд бардоштани шаффофияти расмиёти давлатӣ, такмили тартиби шикоятбарорӣ ва ҷалби бештар намудани иттифоқҳои касаба ва дигар ниҳодҳои ҷамъиятӣ ба ҳимояи ҳуқуқҳои иҷтимоӣ аҳаммияти махсус доранд. Ҳалли дурусти ин масъалаҳо метавонад ба беҳтар гардидани сифати қонунгузорӣ ва фаъолияти мақомоти дахлдор мусоидат намояд.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло, мавзуи диссертатсияи Рисолати Раҷабалӣ аз ҷиҳати илмӣ ва амалӣ саривақтӣ буда, ба талаботи рушди давлати иҷтимоӣ, такмили низоми ҳуқуқҳои инсон ва таҳкими кафолатҳои воқеии ҳуқуқҳои иҷтимоии шаҳрвандон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад. Бо ҳамин асос, автореферати пешниҳодшуда нишон медиҳад, ки диссертатсия ба яке аз масъалаҳои муҳими илми ҳуқуқи конститутсионӣ бахшида шуда, таҳқиқи он метавонад ба такмили қонунгузории миллӣ, таҳкими кафолатҳои ҳуқуқҳои иҷтимоӣ ва баланд бардоштани самаранокии сиёсати иҷтимоии давлат мусоидат намояд.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки навгонии илмии таҳқиқот дар муносибати маҷмуӣ ба ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ ҳамчун падидаи конститутсионӣ-ҳуқуқӣ ифода меёбад. Муаллиф ин ҳуқуқро танҳо ҳамчун

шакли пардохти нафақа ё кумакҳои иҷтимоӣ намешиносад, балки онро ҳамчун унсури мақоми конститутсионии шахс, ҷузъи сиёсати иҷтимоӣ ва механизми амалисозии давлати иҷтимоӣ таҳлил менамояд.

Дар автореферат масъалаҳои мафҳум ва моҳияти давлати иҷтимоӣ, мазмуни сиёсати иҷтимоӣ, ҷойгоҳи ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ дар низоми ҳуқуқҳои инсон, таносуби мафҳумҳои «ҳимояи иҷтимоӣ» ва «таъминоти иҷтимоӣ», инчунин кафолатҳо ва роҳҳои ҳимояи ҳуқуқи мазкур инъикос ёфтаанд. Чунин тарзи масъалагузорӣ ба таҳқиқот хусусияти низомнок дода, имконият медиҳад, ки ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ дар робита бо меъёрҳои конститутсионӣ, қонунгузории соҳавӣ ва стандартҳои байналмилалӣ баррасӣ гардад.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшуда бо мазмун ва вазифаҳои таҳқиқот алоқаманд буда, дар онҳо мавқеи муаллиф оид ба фаҳмиши давлати иҷтимоӣ, табиати комплексии ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ, зарурати фаъолияти ҳамоҳангшудаи кафолатҳои меъёрӣ, расмиётӣ, мурофиавӣ ва назоратӣ, инчунин роҳҳои такмили қонунгузории соҳавӣ ифода ёфтааст. Хусусан, пешниҳодҳо оид ба муқаррар намудани тартиби возеҳи шикоят аз қарорҳои мақомоти ваколатдор ва тақвияти иштироки иттифоқҳои касаба дар назорати иҷтимоӣ қобили таваҷҷуҳ мебошанд.

Хулоса ва пешниҳодҳои дар автореферат баёнгардида бо истифодаи усулҳои мувофиқи илмӣ, аз ҷумла таҳлил, муқоиса, равиши низомӣ, усули таърихӣ-ҳуқуқӣ ва таҳлили меъёрӣ асоснок шудаанд. Муаллиф ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунгузории соҳавӣ, санадҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон ва адабиёти илмии ватанӣ ва хориҷӣ такя намуда, мавқеи худро дар доираи масъалаҳои таҳқиқшуда баён кардааст.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқот дар он аст, ки он ба рушди фаҳмиши илмӣ оид ба ҳуқуқҳои иҷтимоӣ, мақоми ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ ва нақши кафолатҳои ҳуқуқӣ дар татбиқи онҳо мусоидат мекунад. Аҳаммияти амалии натиҷаҳо бошад, дар имконияти истифодаи пешниҳодҳои муаллиф дар фаъолияти қонунэҷодкунӣ, такмили расмиёти маъмурӣ, таҳияи барномаҳои иҷтимоӣ ва раванди таълими фанҳои ҳуқуқи конститутсионӣ, ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқи таъминоти иҷтимоӣ зоҳир мегардад.

Дар баробари арзёбии мусбати автореферат, баъзе масъалаҳо метавонанд мавриди такмили минбаъда қарор гиранд. Аз ҷумла, дар нуқтаи якуми ба ҳимоя пешниҳодшаванда муаллиф мафҳуми “давлати иҷтимоӣ”-ро тавассути як қатор равишҳои назариявӣ таҳлил намуда, таърифи муаллифии онро пешниҳод менамояд. Бо вуҷуди асоснок будани ин мавқеъ, ба назар мерасад, ки таърифи пешниҳодшуда бештар хусусияти умумӣ ва арзишӣ дошта, аломатҳои мушаххаси ҳуқуқӣ-ниҳодии давлати иҷтимоӣ, аз ҷумла низоми

кафолатҳои иҷтимоӣ, механизмҳои татбиқи уҳдадориҳои иҷтимоии давлат ва меъёрҳои амалии таъмини зиндагии шоиста, ба таври кофӣ равшан нишон дода нашудаанд. Ғайр аз ин, ҷудо намудани равишҳои назариявӣ ба панҷ гурӯҳ асосноккунии методологии дақиқтарро талаб мекунад, зеро баъзе аз онҳо аз лиҳози мазмун ба ҳам наздик мебошанд.

Эроди зикршуда хусусияти тавсиявӣ дошта, арзиши илмӣ ва аҳаммияти амалии таҳқиқотро коҳиш намедиҳанд. Автореферат нишон медиҳад, ки диссертант таҳқиқоти мустақил, анҷомёфта ва аз ҷиҳати илмӣ асоснокро иҷро намудааст.

Автореферати диссертатсияи Рисолати Раҷабалӣ дар мавзуи «Ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ дар низоми ҳуқуқу озодиҳои конститутсионии инсон ва шаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» мазмуни асосии таҳқиқотро пурра инъикос намуда, ба талаботи корҳои илмии сатҳи номзадӣ ҷавобгӯ мебошад. Таҳқиқоти мазкур ба бандҳои 31, 33, 34 ва 35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мутобиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.2 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқии ҳокимияти маҳаллӣ мебошад.

Тақриздиҳанда:
Мудири шуъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи
Институти давлат ва ҳуқуқи АМИТ,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Буризода Э.Б.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 19,
E-mail: buriev-68@mail.ru
Тел.: 907-82-90-91

Имзои Буризода Э.Б.-ро тасдиқ мекунам:
Нозири калони шуъбаи кадрҳо Давлатмуродзода Б.Д.

Суроға: Институти давлат ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон (734025, ш. Душанбе, Хиёбони Рӯдакӣ 19, Телефон: 8(992)37 221-65-85, E–mail: idh@amit.tj, www. idh amit.tj

«22» 05 2026